

О. Б. Осаульчик, м. Вінниця, Україна

ІННОВАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНОГО ТИПУ СПІЛКУВАННЯ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Постановка проблеми. В умовах розширення міжнародних кордонів та прагнення України стати часткою Європи активно ведеться пошук нових освітніх підходів, які зможуть задовольнити сучасного роботодавця. Зокрема, однією із сталих вимог на сьогодні є вільне, «живе» володіння іноземною мовою, однією або декількома. Оскільки основною метою оволодіння іноземною мовою залишається формування комунікативних іншомовних навичок, навчальний процес доцільно будувати як процес спілкування викладача і студента.

Аналіз останніх досліджень. Проблемою ефективного педагогічного спілкування займалися І. Зимня, В. Кан-Калик, С. Кондратьєва, О. Леонт'єв, Г. Мачуська, Л. Мітіна, В. Рижов, С. Ромашина, В. Сухомлинський та інші. Різні погляди на досліджуване явище об'єднує визнання необхідності гуманізації освітнього процесу, що дає змогу зменшити дистанцію між викладачем та студентом, усунути психологічні труднощі педагогічного спілкування.

Мета статті. В умовах сучасності, з огляду на те, що основними вимогами до майбутніх фахівців є висока мобільність, активність, адаптативні здібності, а також комунікативність, способи досягнення ефективності педагогічного спілкування мають бути оновлені і реорганізовані. Одним із можливих шляхів такої організації і оновлення, на нашу думку, є впровадження особистісного типу спілкування в освітній процес, зокрема, у процес оволодіння іншомовною комунікативною майстерністю. Таким чином, метою статті є розкриття інноваційних можливостей особистісного типу спілкування у вивченні іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Ролі викладача та студента у процесі педагогічного спілкування розподіляються по-різному. Так, на думку С. Кондратьєвої така взаємодія передбачає роль викладача, що полягає у керуванні діяльністю тих, хто навчається [3, с. 48]. Зі своєї позиції, В. Кан-Калик розглядає педагогічне спілкування як творчий процес, який здатний творчо розвивати не лише студента, а також викладача [2]. У контексті зазначеного, В. Рижов наголошує, що педагогічне спілкування має бути природним людським спілкуванням, яке відбувається між людьми, як особистостями [6]. У свою чергу, О. Леонт'єв відзначає що оптимальне педагогічне спілкування сприяє розвитку мотивації та творчого потенціалу тих, хто навчається забезпечує сприятливий емоційний клімат [4, с. 23].

Видатний педагог В. Сухомлинський зауважував, що у власній педагогічній діяльності він завжди прагнув аби його слово було сповненим емоційного забарвлення, адже слово вчителя є «нічим не замінний інструмент» впливу на внутрішній світ людини. Мистецтво педагогічної діяльності, на думку В. Сухомлинського, включає насамперед вміння говорити, звертатися до серця людини. Він був твердо переконаним, що відсутність особистісного спілкування в освітньому процесі є джерелом непорозумінь і конфліктів [7, с. 33]

Так, особистісне спілкування має афективну функцію в емоційній стимуляції, розрядці, полегшенні, психологічному комфорті й контролі за емоціями, нейтралізації негативних емоцій. У стані комфортного спілкування, зокрема на іноземній мові, викладач та студент починають утворювати певний емоційний психологічний простір, у якому створюються передумови прилучення до іншомовної культури, різнобічного пізнання навколишньої соціальної дійсності. Таким чином, упровадження особистісного спілкування в процес говоріння на іноземній мові не лише сприяє усуненню психологічних бар'єрів (розпочати говорити на іноземній мові, бути ініціатором іншомовного спілкування, підтримувати іншомовну

комунікацію), а також мобілізує процес соціалізації особистості у контексті полікультурного виховання.

Як і в будь-якому іншому виді спілкування, в особистісному спілкуванні партнери обмінюються інформацією про власні переживання, оцінки, почуття, зовнішні події тощо. Однак, в особистісному спілкуванні інформаційний аспект має другорядний характер, адже на перший план виступає внутрішній світ людини. З цього приводу М. Бобнева зазначає, що хоч би якою цікавою й важливою для партнерів була інформація, вона включається у зміст особистісного спілкування лише тією мірою, якою її презентація дає змогу проявитися справжнім властивостям і якостям людини; це таке спілкування, в процесі якого в людини, яка вступає в контакт, виявляється доброта як якість її особистості [1]. Так, основна мета особистісного спілкування, його реальна функція в житті людини - забезпечення існування і представлення її внутрішнього світу, а тим самим і особистості.

У свою чергу, Н. Остапчук під особистісним типом спілкування розуміє спілкування спрямоване на оптимальну міжособистісну взаємодію, в основу якої покладено рівноправність її учасників із забезпеченням їхнього взаєморозуміння завдяки емпатії та зворотньому зв'язку [5, с. 7]. Поруч із зазначеним готовність педагога до особистісного типу спілкування постає складним особистісним утворенням, що включає необхідний комплекс знань основ особистісного спілкування, умінь організовувати процес спілкування, комбінуючи якості науковця, педагога і психолога в одній особі.

Варто відзначити, що особистісне спілкування у педагогічному процесі істотно ускладнюються, насамперед, тому, що природні форми особистісного спілкування тут одержують додаткове професійно-функціональне навантаження, тобто професіоналізуються. Так, особистісний тип педагогічного спілкування характеризується істотним функціональним навантаженням, адже замало бути обізнаним фахівцем своєї галузі знань, педагогом-оратором, здатним емоційно забарвити й донести кожне своє

слово, не менш значущою також є здатність викладача стимулювати й постійно заохочувати ініціативне спілкування студентів у безперервному фаховому зростанні й поглибленні знань. Поруч із тим, саме на заняттях з іноземної мови, на нашу думку, впровадження особистісного типу спілкування є легким, природнім і професійно обґрунтованим, чому сприяє підбір відповідної загальної тематики (“MyFamilyandLife”, “ThePlaceWhereILive”, “Travelling”, “MyHobby” тощо), а також спеціальних додаткових дискусійних питань: “Whatwouldyouliketochangeinyourlife?” “Where would you like to live in future and why?” “Why travelling is so popular abroad?” “What were the reasons for you to choose this particular hobby?”. Ми вважаємо, що від того, наскільки особистісним буде подібне спілкування, настільки успішним стане оволодіння іншомовною мовленнєвою компетенцією. Бажання висловлювати власну думку, приймаючи участь у відвертій невимушеній розмові, спонукатиме студентів до усунення усіляких бар’єрів, які можуть цьому завадити, з-поміж яких оволодіння лексичним наповненням за обраною тематикою, граматичними правилами та конструкціями, фразеологічними зворотами та ідіомами. Постійна практика особистісного іншомовного спілкування дасть змогу також вдосконалити інтонацію та фонетику іноземної мови, залучити до розмови невербальні засоби комунікації.

У контексті зазначеного слід відмітити тісний невід’ємний зв’язок двох основоположних сторін будь-якого процесу спілкування: вербальну та невербальну. Так, О.Леонтьєв підкреслює важливість для підвищення ефективності педагогічного спілкування об’єднання мовних і невербальних засобів[4, с. 23]. Останні є суттєвими для особистісного спілкування, оскільки застосовуються для зменшення функціонального навантаження вербальної частини, тим самим полегшуючи її сприйняття завдяки залученню різних сфер перцепції людини. Міміка, жести, зоровий контакт тощо є тими невербальними засобами, які здатні відтворювати емоційне забарвлення співрозмовників та є свідченням усунення психологічних бар’єрів

особистісного спілкування. За даними наукових досліджень до 40% інформації несуть саме жести та міміка. Більш того, вербальні компоненти в особистісному спілкуванні не відіграють суттєвої ролі, оскільки про внутрішній світ людини не сповіщають, а розкривають живими емоціями, природнім зацікавленням і захопленням [1].

Особистісне педагогічне спілкування відповідає суб'єкт-суб'єктному діалогічному спілкуванню, коли ролі учасників спілкування знаходяться у визначеній рівновазі, що зумовлює орієнтацію не лише на потреби викладача, а й на потреби студентів. Таке спілкування характеризується свободою дискусії, прагненням до творчості та імпровізації, особистісного та професійного зростання, готовністю до постійного інформаційного пошуку як з боку викладача, так і з боку студентів, переважанням індивідуального підходу. Таким чином, спілкуванню на основі діалогу притаманна особистісна рівність педагога та студентів, "суб'єкт-суб'єктні" стосунки між ними.

Упроваджуючи особистісне спілкування в освітній процес, викладачу необхідно знайти ту золоту середину, яка б забезпечувала взаємодію, взаєморозуміння без виділення когось із студентів як домінуючого. Така позиція безумовно вимагатиме значної роботи і постійної готовності не лише з боку викладача, а й з боку студентів. Для цього потрібна сформованість гуманістичного світогляду і чіткої послідовної позиції у діалогічному педагогічному спілкуванні педагога зі студентами. Якщо партнери зі спілкування мають схожі нормативно-ціннісні системи, між ними може виникнути особлива форма особистісного спілкування – резонансне спілкування.

Разом із тим, надзвичайно важливим при педагогічному спілкуванні викладача і студента є збереження дистанції, міжособистісного простору (дистанції спілкування). Дистанція у будь-якому спілкуванні залежить від багатьох чинників: від спрямування спілкування, від різних характеристик суб'єктів спілкування (їх близькості, віку, соціального статусу, психологічних

особливостей, національних звичаїв тощо). Педагогічний процес, зокрема оволодіння іноземною мовою, не є виключенням: особистісне спілкування дає змогу максимально зблизити викладача і студента, створюючи оптимальні передумови для ефективного особистісного і фахового зростання, проте не усуває повністю дистанцію між викладачем та студентом.

Висновки. Отже, особистісний тип спілкування є максимально спрямованим на міжособистісну взаємодію, створюючи оптимальні умови для творчого зростання особистості та її самоствердження у якості рівноправного партнера діалогу. Особистісне спілкування є такою формою спілкування, яка заснована на внутрішньому прийнятті співрозмовниками один одного та передбачає сприйняття партнерами один одного як активних суб'єктів взаємодії. Тому, особистісний тип спілкування вважаємо оптимальним при оволодінні іншомовною мовленнєвою компетенцією.

Література

1. Бобнева М. Социальные нормы и регуляция поведения / Маргарита Исидоровна Бобнева. – М. : Наука, 1978. – 311 с.
2. Кан-Калик В. Учителю о педагогическом общении / В. Кан-Калик. – М. : Просвещение, 1978. – 190 с.
3. Кондратьева С. Понимание учителем личности учащегося / С. Кондратьева // Вопросы психологи. – 1980. – № 5. – С. 46-59.
4. Леонтьев А. Психология общения // Учеб. Пособие для студ. Высш. Учеб. Заведений. 3-е изд. // Психология для студента. – М. : Академия, 2005. – 368 с.
5. Остапчук Н. Формування у майбутніх педагогів готовності до особистісного типу спілкування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / Наталія Олександрівна Остапчук. – Умань, 2015. – 19 с.

6. Рыжов В. Педагогика сотрудничества и психология педагогического общения // Психолого-педагогические проблемы общения в профессиональной подготовке учителя: межвузовский сборник научных трудов. - Горький: ГГПИ им. М. Горького, 1989. - 86 с.
7. Сухомлинский В. О воспитании / В. Сухомлинский. – М. : Политиздат, 1973. – 272 с.

Анотація. У статті розглядаються інноваційні можливості особистісного типу спілкування як передумови ефективного оволодіння іншомовною мовленнєвою компетенцією. Доведено, що особистісний тип спілкування є максимально спрямованим на міжособистісну взаємодію викладача і студента, створює оптимальні умови для творчого зростання особистості та її самореалізації. Діалогічність особистісного спілкування визначає його учасників як рівноправних партнерів у контексті гуманізації освітнього процесу, що сприяє усуненню психологічних бар'єрів і перешкод вільного іншомовного говоріння. Визначено, що особистісний тип педагогічного спілкування є фактором розвитку мобільності, адаптативних та комунікативних здібностей студентів як невід'ємних професійних компонентів сучасного фахівця.

Ключові слова: особистісний тип спілкування; іншомовна компетенція; інноваційний шлях, комунікативність, психологічна готовність.

ИННОВАЦИОННЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ ЛИЧНОСТНОГО ВИДА ОБЩЕНИЯ В ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

Аннотация. В статье рассматриваются инновационные возможности личностного типа общения в качестве условия успешного овладения иноязычной речевой компетенцией. Доказано, что личностный тип общения максимально направлен на межличностное взаимодействие преподавателя и студента, создает оптимальные условия для творческого роста личности и

ее самореализации. Диалогичность личностного общения определяет участников как равноправных партнеров в контексте гуманизации образовательного процесса, способствует устранению психологических барьеров и препятствий для свободного иноязычного говорения. Определено, что личностный тип педагогического общения является фактором развития мобильности, адаптивных и коммуникативных способностей студентов в качестве неотъемлемых профессиональных компонентов современного специалиста.

Ключевые слова: личностный тип общения, иноязычная компетенция, инновационный способ, коммуникативность, психологическая готовность.

INNOVATIVE OPPORTUNITIES OF THE PERSONAL TYPE OF COMMUNICATION IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES

Olga Osaulchyk

Abstract. The article deals with innovative opportunities of the personal type of communication as an important condition for effective mastery of foreign language competence. It is proved that the personal type of communication is mostly directed at interpersonal interaction of a teacher and a student, creates optimal conditions for a personality's creative growth and self-realization. Dialogism in personal communication identifies its members as equal partners in the context of the humanization of the educational process that helps to take away the psychological barriers and obstacles to free foreign language speaking. It's been determined that the personal type of teacher communication is the factor of mobility, adaptive and communicative abilities of students as an integral component of a modern specialist-professional.

Keywords: personal type of communication; foreign language competence; innovative way, communicative ability, psychological readiness.

Відомості про автора

Осаульчик Ольга Борисівна,

викладач іноземних мов,

доцент кафедри української та іноземних мов

Вінницького національного аграрного університету,

Тел. (0432)550771, (067)2151568.

Адреса: 21018, м. Вінниця, вул. Р.Скалецького 38а, кв.71.

E-mail: aulolga55@gmail.com